GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŬ, piața mare Nr. 22.
„GAZETA“ IESE ÎN FIECARE ḌI.
Pe unŭ anŭ 12 fior., pe șése lunĭ 6 fior., pe trei lunĭ 3 fior.
România și străinătate:
Pe anŭ 36 fr., pe șése lunĭ 18 fr., pe trei lunĭ 9 francĭ.

ANULŬ XLVII.

SĔ PRENUMERĂ:
la poște, la librării și pe la dd. corespondențĭ.
ANUNCIURILE:
O seriă garmondŭ 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. — Manuscripte nu se retrămitŭ.

Nr. 203. Vinerĭ 26 Octomvre (7 Noemvre) 1884.

☞ Din causa S-tei sĕrbătorĭ de Vinerĭ, ḍiarulŭ nu va apăré decâtŭ Sâmbătă séra.

Brașovŭ, 25 Oct. (6 Noemvre)

Nu numai odată amŭ semnalatŭ în fóia nóstră marele periculŭ de care este amenințată limba și naționalitatea nóstră în comitatulŭ Sătmarului.

Ministrulŭ-președinte și ministru de interne Tisza a vorbitŭ de-o „agitațiune a naționalitățilorŭ,“ ca sĕ motiveze „mĕsurile escepționale,“ ce pretindŭ că sunt de lipsă a se luá; n'a amintitŭ însĕ cu nicĭ unŭ cuvêntŭ agitațiunea de maghiarisare, care ia din ce în ce în ce proporțiunĭ mai marĭ amenințândŭ pacea dintre popórele acestui statŭ.

De multŭ s'a formatŭ în comitatulŭ Sătmarului o societate, care are de scopŭ maghiarisarea locuitorilorŭ de altă limbă din acestŭ comitatŭ cu tóte mijlócele posibile.

Ne este cunoscutŭ debutulŭ calŭ mai nou alŭ numitei societăți de maghiarisare „Sechenyi“ din care facŭ parte tóte capeteniile bisericescĭ și civile maghiare ale Sătmarului. Scimŭ în ce modŭ a încercatŭ chiar inspectorulŭ de scóle regescŭ-unguerescŭ a seduce pe învĕțătorii românĭ confesionalĭ, ca sĕ céră premii dela societatea „Szechenyi“ pentru propunerea limbei maghiare. Vĕḍurămŭ cu durere, că câți-va învĕțătorĭ românĭ au căḍutŭ în cursa inspectorului, fără a se gândi, că acele premii se împartŭ numai cu scopulŭ, ca învĕțătorii românĭ sĕ se înstràineze încetulŭ cu încetinelŭ dela sînulŭ națiunei lorŭ, sĕ părăséscă limba și datinele românescĭ și sĕ adape pe scolarii lorŭ românĭ numai cu carte maghiară și cu sêmțĕminte maghiare.

Vĕḍêndŭ aceste uneltirĭ ale societății „Szechenyi“ și cunoscêndŭ adevĕratulŭ ei scopŭ, neamŭ redicatŭ vocea și amŭ admoniatŭ pe învĕțătorii din Sătmarŭ, ca sĕ nu priméscă darurile societății de maghiarisare, pentru că li se va cere în schimbŭ sĕ-șĭ vêndă limba și naționalitatea românéscă; le-amŭ ḍisŭ că nicĭ atuncĭ. când ar trăí în cea mai mare miseriă, n'ar puté sĕ li se ierte că au rêmnitŭ după arginții dușmanilorŭ némului nostru.

In urma acésta cei mai mulțĭ dintre învĕțătorii retăcițĭ și-au retrasŭ petițiile, ce le înaintaseră la societatea de maghiarisare fără a se gândí la gravitatea pasului lorŭ. Dintre 150 de învĕțătorĭ numai vre-o 8—10 au căḍutŭ victimă seducerilorŭ agitatorilorŭ maghiarĭ și suntemŭ convinșĭ că și acestora le pare rĕu de ce-au făcutŭ și se gândescŭ deja, cum sĕ îndrepteze greșéla ce au comis'o.

Măniațĭ focŭ asupra acestui slabŭ resultatŭ alŭ vênărilorŭ lorŭ, membrii societății „Sechényi“ au începutŭ sĕ acuse pe profesorulŭ de limba română dela gimnasiulŭ superiorŭ de statŭ ungurescŭ din Sătmarŭ, d-lŭ Dr. Ludovicŭ Lucaciu, că dênsulŭ ar fi pricinuitŭ fiasculŭ lorŭ și că ar stá în capulŭ unui „complotŭ daco-românŭ,“ care ar face presiune asupra învĕțătorilorŭ românĭ ferindu-i astfelŭ de a întrá în cursa, ce li-s'a pusŭ de către soceitatea maghiară!

Ca cineva sĕ-șĭ pótă face o ideeă clară despre prigonirea, ce trebue sĕ o sufere Românii din Sătmarŭ pentru naționalitatea lorŭ, ajunge ca sĕ citéscă articolulŭ ce'lŭ reproducemŭ mai josŭ după ḍiarulŭ maghiarŭ „Szamos“ din Sătmarŭ.

Suntemŭ sigurĭ că d. profesorŭ Lucaciu, pe lângă aceea că a rĕmasŭ credinciosŭ națiunei sale, își împlinesce chiămarea cu tótă conscienționsitatea și că n'a întreprinsŭ niciodată nimicŭ, ce ar puté sĕ se esplice ca agitațiune în contra elementului maghiarŭ. Décă cumva în adevĕrŭ a datŭ sfatulŭ unuia séu mai multorŭ învĕțătorĭ din Sătmarŭ, ca sĕ se feréscă de darurile danaide ale societății „Szechenyi,“ elŭ și-a împlinitŭ numai o datoriă către némulŭ sĕu și către patriă. Este în interesulŭ păcei și a liniștei publice, ca uneltirile agitatorilorŭ pentru maghiarisare sĕ fie paralisate și, décă d. Lucaciu a contribuit din parte'șĭ cu ceva la acésta, a binemeritatŭ de patriă.

Dér căpeteniile preoțescĭ și mirenescĭ ale Ungurilorŭ din Sătmarŭ nu se mulțumiră numai cu aceea de-a acusá pe profesorulŭ Lucaciu prin ḍiarele lorŭ, ci merseră unŭ pasŭ mai departe.

In adunarea representanței comunale (consiliulŭ comunalŭ) a orașului Satu-mare d. Lucaciu erá înscrisŭ în lista viriliștilorŭ (a celorŭ ce plătescŭ mai multă dare). După cetirea listei se sculară mai mulțĭ Ungurĭ și cerură ca profesorulŭ românŭ sĕ fie ștersŭ din listă, din causă că n'ar fi anunțatŭ de cu vreme, că s'a așĕḍatŭ în comună. Alții în frunte cu primarulŭ orașului îlŭ declarară incapabilŭ de a fi virilistŭ din punctŭ de vedere alŭ „patriotismului maghiarŭ“ și alŭ „credinței către idea de statŭ maghiarŭ.“ Profesorulŭ Lucaciu, strigară ei, a fostŭ acusatŭ în foile maghiare și nu s'a spălatŭ de aceste acusărĭ; prin urmare „nu póte fi membru alŭ unei corporațiunĭ ca acésta curatŭ maghiare.“ (sic.!)

In urma acésta bravulŭ profesorŭ a fostŭ ștersŭ din lista viriliștilorŭ.

N'au fostŭ însă mulțumițĭ nicĭ cu asta. Părinții orașului au trebuitŭ sĕ dea o dovadă și mai eclatantă despre aceea, că sunt „curațĭ Maghiarĭ“ și au propusŭ ca sĕ se facă o petițiune la ministeriulŭ de instrucțiune ca *sĕ caseze catedra de limba română* dela gimnasiulŭ din Satu-mare.

Acésta propunere părându-li-se unora totușĭ ceva pré grósă, hotărîră ca ministeriulŭ sĕ fie rugatŭ numai de a cercetá, décă mai este de lipsă a se susținé catedra de limba română și la casŭ când s'ar susținé catedra sĕ se încredințeze unui altŭ bărbatŭ cu sentimente ungurescĭ.

Ĕtă dér buba: *limba română*. Décă catedra de limba română este cassată chiar și la univer-sitatea din Clușiu, ce sensŭ ar mai avé susținerea ei la gimnasiulŭ ungurescŭ din Sătmarŭ?

După tóte acestea punemŭ din nou întrebarea: Trăimŭ în anulŭ 1884 orĭ în anulŭ 1784?

CRONICA POLITICĂ.

Comitetulŭ electoralŭ centralŭ alŭ democrațilorŭ socialĭ a adresatŭ următorulŭ apelŭ către alegĕtorii democrațĭ socialĭ germanĭ, în vederea viitórelorŭ balotage pentru Reichstagulŭ germanŭ: »Soțĭ aĭ partidei! O mare parte din voi este de astădată érășĭ în posițiune sĕ decidă la alegerĭ între contrarĭ dintre noi. Acésta ne determină, a avisa la respectivele hotărîrĭ congresuale ce s'au luatŭ în Wyden la 1880 și în Copenhaga la 1883. Congresulŭ din Wyden a decisŭ: In casŭ de balotage între contrarĭ de-ai partidei, aderențilorŭ germanĭ ai partidei li se recomandă în genere abținere dela alegere, și congresulŭ din Copenhaga s'a alăturatŭ la acéstă hotărîre, decĭ suntemŭ datorĭ sĕ declarămŭ, că, unde aderenții partidei se esprimă pentru participare la vre una din balotage, numai acelŭ candidatŭ se póte alege care se obligă a lupta: 1. încontra prelungirii legei socialistilorŭ; 2. încontra înăsprirei legilorŭ penale; 3. încontra secvestrării séu restringerii dreptului electoralŭ, generalŭ, directŭ și secretŭ; 4. încontra prelungirei periódei legislative; 5. încontra întroducerii condicelorŭ de lucru; 6. încontra vămilorŭ și dărilorŭ nouĕ pe lucrurile trebuincióse traiului. Candidații carĭ nu se légă a respecta aceste puncte, sub nicĭ o împrejurare sĕ nu priméscă unŭ votŭ dela noi.« Acestŭ apelŭ, care s'a publicatŭ la 30 Octomvre, este subscrisŭ de Auer, Bebel, Grillenberger, Hasenclever și Liebknecht.

*

Se pare că Italia s'a simțitŭ greu ofensată pentru faptulŭ, că a fostŭ nesocotită cu ocasiunea întrevederii celorŭ trei împĕrațĭ. Presa italiană începe a cocheta cu cea francesă și începutulŭ îlŭ face »Gazzetta d'Italia« care intervine, printr'unŭ articulŭ, pentru a legá din nou Italia și Francia relațiunĭ cordiale și frățescĭ. »Rèpublique française« întêmpină cu multă bucuriă pasulŭ ce'lŭ face ḍiarulŭ italianŭ. Fóia parisiană combate mai ântéiu părerea esprimată de »Riforma« lui Crispi, că Italia, pentru realisarea planurilorŭ sale coloniale, trebue sĕ'șĭ pună speranțele în Anglia, observă că tocmai egoismulŭ nu lipsesce celorŭ de peste canalŭ, și-șĭ încheiă astfelŭ articolulŭ sĕu: »Câtŭ pentru noi, carĭ nicĭ odată n'amŭ consideratŭ globulŭ terestru ca proprietate a nóstră, credemŭ e destulŭ spațiu pe elŭ pentru fiecare și mai alesŭ pentru Italia. Décă vecina nóstră, pentru realisarea planurilorŭ sale coloniale și pentru legarea din nou a relațiunilorŭ cordiale și frățescĭ, are trebuință de simpatiele și ajutorulŭ nostru, declarămŭ cu plăcere, că suntemŭ gata sĕ i le dămŭ.«

*

De câteva ḍile se vorbesce prin ḍiare despre o mijlocire a Angliei în conflictulŭ franco-chinezŭ. »Journal des Débats« a primitŭ din Viena o comunicare în acéstă privință și »Temps« adeveresce acésta scire, deși indirectŭ. Acéstă fóie crede adecă, că Anglia și-a oferitŭ de bună voiă serviciele sale, de a înduplecá pe guvernulŭ din Peching sĕ priméscă o resolvare pacĭnică a acestei afacerĭ. Mijlocirea se va mărgini numai la cestiunea despăgubirei și la acésta s'ar învoi Francia, deórece nu pune atâta prețŭ pe suma ce ar avé sĕ plătéscă China ca despăgubire. Câtŭ pentru Tonchingŭ, Francia nu vrea nici unŭ amestecŭ streinŭ, deórece ea pretinde cea mai rigurósă esecutare a tractatului Tonchingului; și în punctulŭ acesta »Temps« încă afirmă, că numai ocuparea efectivă a întregului Tonchingŭ ar fi celŭ mai tare sprijinŭ alŭ tractărilorŭ.

*

Călĕtorulŭ africanŭ, căpitanulŭ Camperio, care e cunoscutŭ prin studiile sale despre cestiunĭ coloniale, scrie în »Rassegna,« că în conferința Congului Italia trebue sĕ pună pe tapetŭ cestiunea tripolitană. Tripolis Bengasi, Derna, Bomba și Tobruc, care este celŭ mai frumosŭ portŭ din basenulŭ mediteranŭ-adriaticŭ și viitorulŭ locŭ de debarcare a poștei indiane, trebue — ḍice căpitanulŭ — sĕ vie cu orĭce prețŭ sub protectoratulŭ italianŭ; suveranulŭ acestorŭ țĕrĭ ar fi Sultanulŭ, décă s'ar puté numi legitimŭ trădătorulŭ modŭ în care acelea au fostŭ ocupate.

Caracteristică este următórea mărturisire a lui Camperio: Rusia și Austria au datŭ Turciei multe hapurĭ amare de înghițitŭ; prin urmare de ce nu i-ar mai da sé'nghiță și hapulŭ tripolitanŭ.

Rĕsboiulŭ din Sudanŭ.

Căḍut'a séu nu Chartumulŭ în mânile Mahdiului? Nimenea nu scie. De câtva timpŭ circulă într'una sgomotulŭ, că Gordon ar fi prinsŭ și Chartumulŭ ocupatŭ de rebelĭ, pe când telegrama ce amŭ primit'o erĭ spune, că Gordon ar fi declaratŭ, la provocarea Mahdiului d'a se preda,

că Chartumulŭ e în stare sĕ resiste încă 12 anĭ orĭcăruĭ atacŭ. Guvernulŭ englesŭ e în neplăcuta situaţiune d'a nu sci cum sĕ liniştéscă spiritele agitate din Anglia. Séu n'a cădutŭ Chartumulŭ, dar guvernulŭ ne avêndŭ nicĭ o scire nu póte da nicĭ o lămurire, séu a cădutŭ şi atuncĭ se teme s'o spue, ca nu cumva agitaţiunea ce domnesce în Anglia sĕ isbucnéscă.

»In marea Britaniă — scrie »N. fr. Presse« — tótă lumea îşĭ îndréptă atenţiunea asupra Chartumului din partea meridională a Egiptului, unde se află generalulŭ englesŭ Gordon împresuratŭ de armata Mahdiului. Mai deunădile se respândise faima, că Gordon a bătutŭ trupele Mahdiului şi s'a luatŭ după ele până la Berberŭ, care l'a arsŭ, şi după aceea întorcêndu-se înapoi întreprinse o espediţiune spre médă di, spre Senaaarŭ. Acestea scirĭ n'avură nicĭ unŭ caracterŭ oficiosŭ, ci ele veniră numai dela ómenĭ simpli, de aceea nicĭ nu aflară credĕmêntŭ în presa europénă. Precum mai înainte presa seriósă n'a credutŭ în victoriile lui Gordonŭ, totŭ aşa si acuma nu crede în prinderea lui şi în ocuparea Chartumului. De Lunea trecută marea Britaniă împreună cu capitala Londra se află într'o agitaţiune febrilă din causa faimei despre nenorocirea lui Gordonŭ, cu tóte că guvernulŭ englezŭ tăgăduesce mortişŭ, că s'ar fi întêmplatŭ o astfelŭ de nenorocire cu generalulŭ Gordonŭ. Viceregele Egiptului, dice »Times,« sĕ fi telegrafatŭ Reginii şi prinţului de Wales că Chartumulŭ este perdutŭ şi întrebându-lŭ de detaiurĭ, sĕ fi adeveritŭ scirea cea rea. Guvernulŭ englezŭ négă şi telegrama viceregelui din Egyptŭ. Cu tóte acestea căderea Chartumului se susţine cu multă tăriă de alte isvóre aşa, că nicĭ lordulŭ Granville nu este în stare pe cale oficiósa a linişti spiritele.

Décă s'ar adeveri acésta scire atuncĭ ar fi joculŭ celŭ mai fatalŭ alŭ sorţii. Tocmai acuma este espediţiunea pentru despresurarea Chartumului pe drumŭ, după ce pregătirile au ţinutŭ mai bine de douĕ lunĭ. Englezii, pentru ca sĕ-şĭ pótă duce luntrile pe Nilŭ în susŭ, au adusŭ plutaşĭ din Canada şi comandantulŭ Wolseley póte că acuma se află la Dongola. Espediţiunea înaintéză cu paşĭ răpedĭ şi Englezii credéu, că pela Crăciunŭ Wolseley se va întêlnì cu Gordonŭ. Décă în adevĕrŭ în loculŭ lui Gordonŭ, Wolseley va aflá în Chartum pe Mahdiu, atuncĭ ce se va întêmplá? De pe acuma amicii ministeriului dicŭ, că atuncĭ politica lui Gladstone în Egiptŭ se va schimbá şi Wolseley va căpĕtá nouĕ instrucţiunĭ, ca sĕ scape pe Gordonŭ cu orĭce preţŭ. Tótă vina o aruncă lumea asupra guvernului, care a trimesŭ pe Gordonŭ făr' de nicĭ unŭ soldatŭ în Sudanŭ, pe când elŭ numai cu o miie de soldaţĭ ar fi pututŭ asigurá Chartumulŭ. Când s'a decisŭ Gladstone pentru de a trimite ajutorŭ lui Gordonŭ, lipséu tóte câte suntŭ de lipsă spre a întreprinde o espediţiune în Sudanŭ.

Decumva întradevĕrŭ a cădutŭ Chartumulŭ, póte Gladstone sĕ aibă multe nĕcasurĭ din partea duşmanilorŭ sĕi politicĭ, dară elŭ totuşĭ nu póte sĕ cadă din acéstă causă de la ministeriu. Furtuna de deasupra capului sĕu o va depărta-o prin aceea, că se va ocupá cu totdeadinsulŭ de realisarea reformei electorale şi prin aceea va introduce douĕ milióne de cetăţenĭ, carĭ până aci stau pasivĭ în arena luptelorŭ politice.«

———

Agitaţiunea societăţii de maghiarisare »Szechenyi« în Sătmarŭ.

Diarulŭ „Szamos" din Sătmarŭ dela 2 Noemvre publică unŭ articulŭ, întitulatŭ: „unŭ profesorŭ la gimnasiulŭ regescŭ localŭ", îndreptatŭ în contra profesorului de limba română dela acestŭ gimnasiu d. Dr. Ludovicŭ Lucaciu. Acestŭ articulŭ este de cuprinsulŭ următorŭ:

Domnulŭ prof. Lucaciu a avutŭ destulŭ timpŭ sĕ înfrângă seriosele acusărĭ aduse în contra d-sale în Nr. 84 alŭ diarului »Szamos« şi astfelŭ sĕ clarifice lucrulŭ décă póte. Sciu din isvóre sigure, că amintitului domnŭ profesorŭ nicĭ prin minte nu i-a plesnitŭ a se presentá înaintea opiniunii publice şi a se apĕrá. Unde este libertatea pressei, acolo de responsabilitate, fie ministru séu orĭ cine altulŭ, nu póte scăpá, precum se póte constatá în tóte dilele şi în tóte statele culte. D-lŭ profesorŭ sêmţindŭ necesitatea neîncunjurată d'a se apĕrá, colportéză unŭ atestatŭ între amicii sĕi, în care acusările aduse în contra sa se dechiară de neadevĕrate. Décă unui atare testimoniu i se atribue valóre, de ce nu păşeste cu elŭ înaintea publicităţii. De ce dă ansă la bănuială întemeiată, că scriptulŭ arĕtatŭ e o născocire, e formulatŭ cu acelŭ scopŭ, ca ómenii de bună credinţă sĕ fie seduşĭ?

Eu însă sciu că scriptulŭ din cestiune nu e născocire, şi în privinţa formalităţii nu póte fi trasŭ la îndoială. Ca publiculŭ sĕ pótă judecá despre cuprinsulŭ lui, îi voiu arătá originea lui: Societatea »Széchényi,« ca alte multe societăţĭ din ţéră, şi-a luatŭ de problemă lăţirea limbei maghiare în provinciile de altă naţionalitate. Spre acestŭ scopŭ societatea 'şĭ-a îndreptatŭ privirea la scólele capitale, în care limba maghiară e obligată, destinândŭ premii pentru învĕţătorii, carĭ ar puté arătá succesŭ în învĕţarea limbei maghiare la elevii de naţionalităţĭ străine.

Acéstă procedere, complotulŭ daco-românŭ a considerat'o ca unŭ atacŭ îndreptatŭ în contra lui, şi în diarulŭ „Gazeta« ce apare în Transilvania, a atacatŭ vehementŭ pe acei învĕţătorĭ, carĭ au cutezatŭ a cere premii. A fostŭ bătătorŭ la ochĭ şi aceea că în districtulŭ nostru, unde suntŭ celŭ puţinŭ 150 scóle, carĭ ar fi pututŭ concurge, numai 18 învĕţătorĭ s'au presentatŭ la premii de câte 30, 40, 50, 60 fl. şi încă din clasa acelora, carĭ abia au unŭ salarŭ de 170—200 fl. pe anŭ. Chiar şi din aceştĭ 19 înainte de esamenŭ s'au retrasŭ 6. Nu ne îndoimŭ de locŭ că aci stămŭ în faţa unei presiunĭ daco-române, şi că cuibulŭ acestei presiunĭ se află în oraşulŭ nostru. De multŭ scimŭ forte bine, că complotulŭ daco-românŭ îşĭ are unŭ biurou aicĭ în sînulŭ nostru, alŭ cărui agentŭ principalŭ e d. profesorŭ.

Cumcă d-sa a fostŭ autorulŭ articulului din »Gazetă« e lucru secundarŭ, dar cumcă de aicĭ a fostŭ trimisŭ, e sigurŭ. Cunóscemŭ spiritulŭ blăstămatŭ, ce sub conducerea d-lui profesorŭ s'a lăţitŭ între studenţii românĭ dela gimnasiu. Ura de rasă, pe care profesorii antecedenţĭ nicĭ odată n'au observat'o, astădi e în flóre. N'au aflatŭ şi în anulŭ trecutŭ în uşa clasei a V-a după ce au eşitŭ studenţii de la prelegerea din limba română, bucăţĭ de hârtiă, pe care se aflau versurĭ scrise românesce, cu refrenulŭ

»Sĕ cadă maghiarulŭ
Ca érba sub cósă.?«

Putemŭ citá încă unŭ casŭ despre unŭ tênĕrŭ iubitŭ de toţi, care în anulŭ alŭ treilea alŭ şederii sale aicĭ, ajungêndŭ pe mâna d-lui profesorŭ, a devenitŭ unŭ daco-românŭ înfocatŭ. Cu unŭ cuvêntŭ catedra d-lui profesorŭ în acestŭ oraşŭ curatŭ unguresc̆ŭ, din firŭ în pĕrŭ, a ajunsŭ a fi propagatórea spiritului daco-românŭ antimaghiarŭ, şi cumcă propaganda de aci s'a estinsŭ prin ţinuturĭ, este destulŭ a ne provocá la adunarea bicsadénă a învĕţătorilorŭ de aicĭ. Cumcă atitudinea reservată a învĕţătorilorŭ românĭ din comitatŭ se atribue influinţei D-lui profesorŭ, nu ne îndoimŭ, dar nicĭ dovadă n'amŭ avutŭ. La acésta nicĭ nu amŭ fi ajunsŭ, décă d-lŭ profesorŭ uitându'şĭ de tactica observată totdéuna, nu ar fi chematŭ în adunarea societăţii pe învĕţătorulŭ din Blidarŭ, dojenindu'lŭ şi atacându'lŭ pentru cererea dată de a fi premiatŭ. Invĕţătorulŭ din Blidarĭ după ce a scăpatŭ de înfruntările d-lui profesorŭ, a întratŭ în adunare, şi după terminarea acesteia, a naratŭ lucrulŭ simplu şi frumosŭ la cei mai mulţĭ — neprevĕdêndŭ seriositatea afacerei. D. profesorŭ dându'şĭ în petecŭ cu activitatea sa secretă de până acum, nu putemŭ întărdia de a-o aduce la cunoscinţă publică lăsândŭ cale liberă d-lui profesorŭ, la casŭ de a nu se simţì vinovatŭ, sĕ se rectifice. Totodată ne amŭ provocatŭ la reputaţiunea d-lui directorŭ gimnasialŭ şi a corpului profesoralŭ, pretindêndŭ ca şi dênşii sĕ céră a se aduce afacerea la lumină. Acésta au şi făcut'o dar cum sĕ vede până acum fără succesŭ. In locŭ de acésta d. profesorŭ a păşitŭ cu nisce dovedĭ faţă cu care noi punemŭ următorulŭ documentŭ ce l'amŭ primitŭ:

»Baia-Mare, 21 Octomvre 1884.

Invĕţătorulŭ din Blidarĭ, Augustinŭ Săbău s'a presentatŭ înaintea nóstră desperatŭ, făcêndu-ne declaraţiunea că adĭ de diminéţă, s'a presentatŭ la dênsulŭ, fratele d-lui profesorŭ Constantinŭ Lucaciu. Acesta întâiu încercà a-l seduce apoi ilŭ amenintà că episcopulŭ ilŭ va depune din postulŭ de învĕţătorŭ, décă nu va subscrie o declaraţiă ce-o avea la dênsulŭ formulată. Invĕţătorulŭ cu tótă stăruinţa, neavêndŭ pe nimenea care sĕ-lŭ sfătuéscă a subscrisŭ în fine declaraţia, însĕ declară din nou sĕrbătoresce, că tóte câte le-a spusŭ mai înainte verbalŭ D-lui N. N. suntŭ adevĕrate.

Este adevĕratŭ adecă că, la gară numitulŭ teologŭ Constantinŭ Lucaciu, după ce învĕţătorulŭ şi-a fostŭ scosŭ biletulŭ de călătoriă, a cerutŭ dela acesta ca prin o declaraţiă în scrisŭ sĕ-i dea lui împrumutŭ cei 50 fl. ce i-a căpĕtatŭ ca premiu pentru scopurĭ românescĭ, promiţêndu-i că Românii ii vorŭ întórce 60 fl., şi adevĕratŭ este că aceea scrisóre ce a stors-o dela elŭ e nevalabilă şi învĕţătorulŭ nu o recunósce de a lui. Tóte acestea le declară elŭ sincerŭ cu deplină convingere şi cu voinţă hotărîtă.

Lajos György m. p., notariu primariu — Thurzó Ferencz, secretarŭ.

Étă şĭ celelalte fire ale propagandei descoperite.

Din aceste se vede că scopulŭ nu le-a fostŭ numai a terorisá pe învĕţătorĭ că sĕ nu céră premii, dar şi scopulŭ de-a compromite societatea nóstră, întrebuinţândŭ premiile nóstre pentru scopurĭ contrare, şi astfelŭ a paralisa influinţa societăţii Szechenyi. Ne îngrozimŭ când cugetămŭ ce îndrăsnélă póte avé unŭ agentŭ de a se pune în contra legilorŭ, a intereselorŭ statului şi a sta faţă cu o societate represintată prin căpeteniile cele mai de frunte ale autorităţilorŭ civile şi bisericescĭ.

Unŭ membru alŭ societăţii „Szechenyi."

———

SCIRILE DILEI.

Cetimŭ în »Monitorulŭ« din Bucurescĭ: »Principesa Elena Cuza bine-voindŭ a oferì în fie-care anŭ sume de banĭ, pentru a se cumpĕrá cărţĭ şi alte obiecte de studii copiilorŭ sĕracĭ din scóla comunei Ruginósa din judeţulŭ Sucéva în Moldova, ministrulŭ esprimă principesei Cuza cele mai depline ale sale mulţumirĭ pentru interesulŭ ce pórtă junimei studióse din scólele rurale.«

—0—

Consiliulŭ permanentŭ alŭ instrucţiunii s'a pronunţatŭ în cestiunea facultăţii de teologiă; se vorŭ alipí patru cursurĭ nouĕ la facultatea de litere din Bucurescĭ, şi a-

---

4.

FOILETONU.

Revoluţiunea din 1784.

(Revoluţiunea lui Horia în Transilvania şi Ungaria 1784—1785 scrisă pe basa documentelorŭ oficiale de N. Densuşianu. Bucurescĭ 1884. Tipografia »Românulŭ,« Carolŭ Göbl).

(Urmare.)

Interesante suntŭ datele despre călătoriile lui Horia şi Cloşca la Viena, dintre carĭ vomŭ estrage unele mai principale. Horia şi Cloşca au fostŭ împreună de trei orĭ la Viena, la 1779, 1780 şi 1782. Cu ei au mersŭ întotdéuna încă câte doi ţĕranĭ din Rîulŭ-mare. Banĭ de călătoriă priméu dela comune. Ei mergéu pe josŭ câte patru sĕptĕmânĭ încolo şi patru septĕmânĭ încóce. Petiţiunile cătră împĕratulŭ le făcuse în doue rêndurĭ nobilulŭ Samuilŭ Marţi din Abrudŭ, a treia petiţiune le-a compus'o agentulŭ Franciscŭ Enyedi din Viena, la care i-a trămisŭ insuşĭ împĕratulŭ. Horia a mai fostŭ încă odată, a patra óră la împĕratulŭ în postulŭ Crăciunului din 1783, dér împĕratulŭ plecase în Italia şi se întórse numai în Marte 1784 şi Horia trebuì sĕ aştepte în Viena până la 1 Aprilie 1784, în care di fu primitŭ în audienţă! Horia presentà împĕratului o nóuă petiţiune în numele comunelorŭ Rîulŭ-mare, Vĭdra, Câmpenĭ, Bistra, Muşcă, Ofenbaia, Buciumŭ, Abrudŭ şi Cărpenişŭ. In 13 Aprile 1784 urmà ordinulŭ cancelariei aulice cătră guvernulŭ transilvanŭ, ca sĕ apere pe locuitorii comunelorŭ suplicante şi pe deputaţii lorŭ în contra tuturorŭ prigonirilorŭ funcţionarilorŭ domeniului şi ai comitatului. Deputaţii fură invitaţĭ se plece acasă şi sĕ aştepte liniştiţĭ decisiunea monarchului asupra învestigaţiunei ordonată la 1780.

Despre memorabila audienţă a lui Horia dela 1 Aprile 1784 ţĕranii românĭ vorbiau, că într'unŭ timpŭ órecare împĕratulŭ Iosifŭ s'ar fi plânsŭ cătră Horia, că nu póte nicĭ-decum sĕ supună nobilimea unguréscă, şi atuncĭ Horia ar fi disŭ, că décă împĕratulŭ 'ĭ lasă ţĕranii pe mâna dênsului, atuncí elŭ cu ajutorulŭ acestora, séu va supune séu va stinge cu totulŭ nobilimea unguréscă, şi atuncĭ împĕratulŭ îi dede o cruce de aurŭ.« (Deposiţiunea lui Iosifŭ alŭ Popi din Sulighetŭ, Deva 8 Nóemvre 1784). Cruciuliţa aurită de care se face amintire aicĭ jócă unŭ rolŭ însemnatŭ. Pe ea se află şi chipulŭ împĕratului şi Horia o arĕtá poporului dicêndŭ, că i-a dat'o însuşĭ împeratulŭ ca Românii sĕ aibă deplină încredere în cuvintele sale. Unii susţinŭ că Horia a cumpĕratŭ crucea acésta în têrgulŭ de vechiturĭ din Viena dimpreună c'unŭ pergamentŭ cu litere de aurŭ, care ilŭ arĕtá poporului dicêndŭ c'ar fi plenipotenţa din partea împĕratului. (Szirmay A. Hornianæ seditionis historia. §. 55 Ms. in biblioteca museului din Peşta). — Faptŭ positivŭ este, dice autorulŭ, că Horia îndată după întórcerea sa acasă la Pascĭ 1784 începù se agiteze pe ţĕranii din Transilvania mai întâiu în secretŭ şi apoi pe faţă. Elŭ le spunea că impĕratulŭ a datŭ ordine în favórea ţĕranilorŭ ear nobilimea şi autorităţile nu le esecută, că dênsulŭ are hârtii dela împĕratulŭ ca ţĕranii sĕ nu mai facă de aici încolo servicii domnilorŭ ci numai împĕratului care voesce se militariseze tótă ţéra, că deórece nobilii nu respectéză poruncile date pentru ajutorarea ţĕranilorŭ, l'a împuternicitŭ împĕratulŭ pe dênsulŭ se rescóle pe Românii din Ardélŭ şi cu ei sĕ stîngă nobilimea şi tótă ungurimea şi acésta este »voinţa şi porunca împĕratului.« Devisa acésta cu voia şi porunca împĕratului era dice autorulŭ in seculuŭ trecutŭ unŭ mijlocŭ forte practicŭ de a pune cu succesŭ în mişcare pasiunile ţĕranilorŭ. In realitate însĕ revoluţiunea devenise inevitabilă. Incă din anulŭ 1778 sentimentulŭ publicŭ alŭ muntenilorŭ se revoltase. Incă de la 1782 funcţionarii domeniului âmblau după Horia şi Cloşca, ca sĕ-i prindă şi sĕ-i spândure (deposiţiunea lui Cloşca.) După întórcerea lui Horia de la Viena mai făcură ţĕranii o ultimă încercare la guvernulŭ transilvanŭ în postulŭ S. Petrului din 1784. Ei s'au dusŭ spune Cloşca cu resoluţiunea, ce-o aduse Horia din Viena la Sibiu de trei orĭ după olaltă, de aci la prefectulŭ din Galda de patru orĭ, dér fără de nicĭ unŭ resultatŭ.

„Justiţiă pentru ţĕranii românĭ nu mai era.«

*

Cea mai mare iritaţiune s'au născutŭ între ţĕrani şi nobili în urma conscripţiunii militare din 1784. La propunerea comandantului generalŭ alŭ Transilvaniei br. Bucov împĕrătésa Maria Teresia înfiinţă dela 1763—1766 succesivŭ în Transilvania trei regimente de grăniţerĭ românĭ (regimentulŭ se estindea dela Braşovŭ peste ţéra Făgăraşului, districtulŭ Sibiiului până la Huniădóra; regimentulŭ II erá formatŭ din poporaţiunea districtului Năseudului; regimentulŭ III de grăniţerĭ românĭ erá unŭ regimentŭ de dragonĭ) şi alte douĕ regimente de Sĕcui. Comunele românescĭ, carĭ primise arme scăpară de serviciile iobăgescĭ, posesorii feudalĭ fură espropriaţĭ, ear ţĕranii românĭ deveniră ómenĭ liberĭ, proprietarĭ de pă-

nume: 1. limbile semitice. 2. istoria bisericéscă şi în specialŭ a bisericei române, 3. elocinţa religiósă şi 4. limba paleoslavă, — până cândŭ facultatea de teologiă va puté avea o fiinţă legală. Pentru facerea acestorŭ cursurĭ s'a recomandatŭ ministrului d. dr. Niţulescu, archiereulŭ Enăcianu şi arch. dr. Timuşŭ, ér pentru catedra paleoslavă ministerulŭ va întra în tratărĭ cu unŭ renumitŭ slavistŭ, docentŭ la universitatea din St.-Petersburg, şi care e românŭ din Basarabia. De o cam dată până la organisarea seminarielorŭ, tinerii carĭ au terminatŭ actualale şépte clase seminariale se potŭ înscrie la cursurile nouĕ, obligaţĭ fiindŭ a urma şi cursurile de teologiă şi de filosofiă dela facultatea de litere.

—0—

D. A. Babeşŭ va începe în curêndŭ unŭ cursŭ liberŭ de chimie la facultatea de ştiinţe din Bucurescĭ.

—0—

Cetimŭ în »Carpaţii« de Lunĭ: „Serbarea centenarului lui Horia, dată de societatea locală »Carpaţii românĭ,« a avutŭ locŭ aseră cu mare strălucire, în sala teatrului Teodorini. — După serata literară-musicală, care a avutŭ succesulŭ celŭ mai mare, s'a jucatŭ „Romanulŭ" de cătră mai mulţĭ domnĭ, în costumulŭ potrivitŭ, după care s'a deschisŭ balulŭ printr'unŭ valsŭ, în urma căruia joculŭ »Romana« a fostŭ esecutatŭ de mai multe dame şi domnĭ, carĭ jucaseră mai înainte »Romanulŭ«; numeróse aplause însoţéu mişcările frumóse ale jucătorilorŭ, şi după terminare aplausele păréu că nu vorŭ mai luá sfêrşitŭ. Mâine vomŭ face o mai întinsă dare de sémă.«

—0—

Cetimŭ în »Telegrafulŭ«: »Centenarulŭ revoluţiunii române dela 1784« (Horia Cloşca şi Crişan) cu o fotografiă a ieşitŭ de curândŭ de sub tiparŭ. Materia cuprinsă în acestŭ albumŭ, tipăritŭ cu cea mai mare îngrijire, e din cele mai variate şi mai alese. Pene tinere şi de talentŭ au scrisŭ acolo pagine pline de focului patriotismului, poesii frumóse şi episode din marea mişcare a Ardélului. Recomandândŭ acéstă frumósă lucrare tuturorŭ Românilorŭ iubitorĭ ai némuluilorŭ, credemŭ că e o datoriă pentru urmaşii Dacilorŭ şi ai colonielorŭ romane sĕ citéscă acestŭ albumŭ comemorativŭ. Preţulŭ lui, apoi, e modestŭ de totŭ, inferiorŭ în multŭ valorii tipografice a lucrării. Cu 2 lei se póte citi albumulŭ şi vedea portretulŭ revoluţionarilorŭ românĭ.«

—0—

„Monitorulŭ oficialŭ« publică unŭ tablou de piesele jucate pe scena teatrului naţionalŭ din Bucurescĭ, dela înfiinţarea societăţii dramatice române până la 1 Maiu 1884. S'au jucatŭ 103 piese de 558 de orĭ, producêndŭ peste o jumĕtate de milionŭ francĭ.

CORESPONDENŢA NÓSTRA DIN COMITATE.

Selagiu, 28 Octomvre 1884.

Primimŭ din Selagiu următórele rêndurĭ, din care cei în dreptŭ sĕ se informeze şi sĕ curme relele ce esistă, căcĭ numai trăindŭ, celŭ puţinŭ noi, în bună înţelegere putemŭ progresa:

Domnule Redactorŭ! Nu vr'o veste bună şi înbucurătóre vĕ comunicŭ cu acéstă ocasiune, ci una din cele mai durerose pentru totŭ Românulŭ care scie aprecia numele de **r o m â n ŭ**. Écă-o:

In 20 Octomvre c. n. se ţinu adunarea filială a »Reuniunei Invĕţătorilorŭ românĭ Selagienĭ« din tractulŭ protopopescŭ alŭ Crasnei în comuna **T u s a**. Eramŭ adunaţĭ mai toţi membri acelui cercŭ la unŭ locŭ povestindŭ despre starea miserabílă a sĕrmanilorŭ învĕţătorĭ românĭ.

Deodată ne face cineva atenţĭ ca sĕ mergemŭ la biserică, căcĭ domnulŭ administratorŭ alŭ acelei parochii filiale Ioanŭ **P o p i l i u** încă merge. Lăsămŭ vorbele şi plecămŭ şi noi cu toţii cătră sf. biserică şi convenindŭ cu d. Iónŭ Popiliu, toţĭ ne luămŭ pălăriile de pe capŭ mulţămindu'i unii cu »**b u n ă d i m i n e ţ a**,« alţii cu »**p l e c ă c i u n e**," dar acelŭ preotŭ nu voí a primí bineţele nóstre. Intrămŭ în biserică şi începemŭ s. liturgiă. După finirea serviciulni divinŭ eşimŭ cu toţii şi stamŭ afară aşteptândŭ pe d. preotŭ ca sĕ ésă şi domnia sa şi sĕ-i mai dămŭ încă odată o „bună dimineţă,« cugetândŭ că dóră aceea o va primí. Dar ne înşelarămŭ şi aci, căcĭ preotulŭ nostru până ce sciu că mai este vre-unŭ dascălŭ pe lângă biserică nu voì sĕ ésă afară nicì cu unŭ preţŭ.

Vĕdêndŭ noi acesta ne duserămŭ érăşĭ cu toţii la scólă unde trebuia ca sĕ se ţînă două propunerĭ de probă din partea învĕţătorului localŭ. Mai târdiu sosì apoi şi bunulŭ nostru preotŭ. După sosirea între noi, ocupându'şĭ loculŭ competentŭ, dĕdu unui învĕţătorŭ sĕ cetéscă o scrisóre oficiósă a Reverend. d-nŭ vicarŭ şi protopopŭ, în care 'lŭ rógă ca sĕ substitue pre Reverend. d-sa, căci fiindu-i multe ocupaţiunile oficióse, nu póte luá parte la acea adunare. Acum d. Popiliu ocupându-şĭ loculŭ presidialŭ ne spune o lecţiune anume dăscălescă în care între altele ne dice, că: **e u n u d i n v o i ă b u n ă c i d e s i l ă ş i l a p o r u n c a c e l o r ŭ m a i m a r ĭ p r e s i d e z ŭ a c i.**«

Nouĕ numai acuma ne plesnì prin mintea nóstră cea dăscălescă, că sânţia sa Popiliu nu avù voiă a se dejosì ca sĕ presideze în o adunare dăscălescă şi că aceea pentru d-sa nu e onore ci silă.

Aşa? Adecă d. Popiliu preotulŭ şi directorulŭ scólelorŭ din **S i g u** şi **T u s a** numai din silă îşĭ împlinesce datorinţele. Durere şi érăşĭ durere!!! Nu sciu că óre din inimă curată a rostitŭ aceste cuvinte d. Popiliu, seu doră le-a disŭ ca sĕ înfrice pe sĕrmanii învĕţătorĭ şi sĕ le insufle respectŭ.... Decă le-a disŭ din inimă curată a comisŭ unŭ pĕcatŭ neertatŭ.

A comisŭ unŭ pĕcatŭ în contra limbei, scólei, culturei şi naţiunei nóstre române şi acestŭ pĕcatŭ cu atâtŭ e mai mare cu câtŭ a eşitŭ din gura unui preotŭ românŭ şi directorŭ a două scóle române. Prin cuvintele de mai susŭ d. Popiliu nu a datŭ învĕţătorilorŭ adunaţĭ curagiulŭ ce erá datorŭ sĕ-lŭ dea spre împlinirea cu sinceritate a sântei şi grelei lorŭ misiunĭ, ci din contră i-a disgustatŭ şi rĕcitŭ pe toţĭ faţă cu scóla, naţiunea şi biserica. Eu aşa credŭ că d. Popiliu ca preotŭ localŭ şi ca directorŭ alŭ acelei scóle avea datorinţă morală — décă nu şi naţională — ca sĕ mérgă la adunare, deşi dăscălescă, şi acolo sĕ dea curagiu şi sĕ îmbărbăteze pre unii învĕţătorĭ mai slabĭ spre purtarea sarcinei lorŭ cu conscienţiositate.

Ér decă a disŭ d. Pompiliu cuvintele mai susŭ citate numai ca sĕ înfrice pre sĕrmanii învĕţători şi se le insufle respectŭ, încă n'a păşitŭ nicĭ unŭ pasŭ baremŭ mai'nainte; ba din contră a păşitŭ cu mai mulţĭ paşĭ în dĕrĕtŭ, căcĭ noi învĕţătorii românĭ onorămŭ pre preoţii şi directorii scolarĭ, ca pre adevĕraţii superiorĭ ai noştri. Dér trebue sĕ amintescŭ, că în capulŭ unorŭ preoţĭ, — şi din fericire suntŭ rarĭ aceştia — nu încape idea cum se fie ei amestecaţĭ cu învĕţătorii, adecă cu aceştĭ omenĭ de josŭ; căcĭ dupĕ cum îmĭ mărturisise odată d. Petru Ostate, acelŭ preotŭ din Recea, care nu de multŭ chemà la sine pre învĕţătorulŭ de acolo şi vru sĕ-lŭ scarmene: »**p r e o ţ i i n u m a i p e n t r u a c e e a s u n t ŭ, c a s ĕ ţ i n ă î n f r e u p r e d a s c a l ĭ.**«

Astfelŭ stau lucrurile aci.

Sentinella.

DIVERSE.

Armata din Egiptŭ. — De la 23 pânĕ la 25 Septemvre, iată ce s'a trămisŭ, din Londra, armatei generalului Wolseley în Egiptŭ: 1,033,600 porţii de supă; 819,500 kgr. pastramă; 76,000 kgr. carne próspĕtă; 6,700 kgr. de berbece fertŭ; 67,000 kgr. slănină; 783,000 kgr. pesmeţii; 96,000 kgr. de biscoturĭ, sĕu pesmeţĭ mai bunĭ pentru statulŭ-majorŭ; 84,000 kgr făină; 67,000 kgr. varză, morcovĭ, comprimate; 25,000 kgr. cartofĭ; 16,000 kgr. orezŭ. Apoi 26,000 kgr. sare; 1,650 kgr. piperŭ şi 1,500 galóne oţetŭ; iar muştarŭ au uitatŭ sĕ ia. Dupĕ aceia 66,000 kgr. brânză; 6,800 kgr. magiunŭ şi 6,800 kgr. dulcéţă. Vine apoi 16,000 kgr. kacao. 7,000 galóne siropŭ de lămâie, plusŭ 42,000 flacóne de murăturĭ cu oţetŭ. Dér acestea nu suntŭ tóte, căcĭ mai era încă 40 mii gkr. céi, 10,000 kgr. cafea şi 96 mii kgr. zahărŭ. Pentru fumătorĭ s'a adaus 21 mii kgr. tutunŭ şi 153 mii cutii cu chibriturĭ. De beutŭ apoi: 1,000 sticle de vinŭ, 1,000 de rachiu şi 60,000 kgr. romŭ, 4,000 sticle cu bere şi 1,000 cu şampaniă. In fine Englitera n'a voitŭ ca soldaţii sĕi sĕ semene cu arapiĭ, şi le-a datŭ 15 mii kgr. săpunŭ prostŭ şi 54 mii calâpurĭ de săpunŭ bunŭ.

BIBLIOGRAFIĂ.

Drepturile omului, revista politică şi socială, ce apare în Bucurescĭ, Nr. 3 are următorulŭ sumarŭ: Despre uciderea osândiţilorŭ şi arestaţilorŭ fugarĭ s'au pretinşĭ ca atarĭ. — Despre desfiinţarea proprietăţii individuale aşupra pămênturilorŭ. — Călcare de lege. — Lipsă de de bună-cuviinţă. — Unŭ faptŭ de imitatŭ. — Nepăsarea Primăriei Bucurescilorŭ. — De prin diare. — Relele isvorîte din întârdierea deslegărei »Cestiunei sociale.« — Despre mórtea aparentă; — foculŭ în teatre; — arendarea grădinei Cismegiu. — Sumarele numerilorŭ trecute.

Economia rurală, revista de Agricultură, Comerciu şi Industrii agricole ce apare în Bucurescĭ, Nr. 9 are următorulŭ sumarŭ: A. de la Muru. — Cronica agricolă şi Economică. — Starea viilorŭ în Prahova. — Necesitatea de a procede cu urgenţă contra filocserei. — Pepinierĭ pentru reînfiinţarea viilorŭ distruse. — Starea recoltelorŭ. B. S. Moga. — Agricultura şi guvernulŭ. N. R. Danilescu. — Invasiunea filoxerei în România. — Triorŭ originale Mayer Patent Kruger. — Stefanŭ Popŭ. — Cum esta arătura aşa va fi şi secerişulŭ. St. Kowalski. — Cultura Plugului cu aburŭ. — B. S. Moga. — Rolulŭ aerului cu privire la vegetaţiunea plantelorŭ. St. Kowalski. — Corespondinţa aglicolă. M. — Bibliografii B. S. Moga. — Revista Meteorologică şi Tabloulŭ de observaţiunĭ meteorologice pe luna Septemvre st. n. 1884.

Vocea română, revista corpului profesoralŭ din Craiova, sumarulŭ Nr. 8 şi 9 1. Atellanele, de I. Nicolescu. 2. Din istoria Botanicei, de S. Mihălescu. 3. Actualitatea şi trecutulŭ, de X. 4. Clasificaţiunea sciinţelorŭ, de G. Buşilă. 5. Cestiunĭ geologice, de S. Mihălescu. 6. China şi locuitorii ei, de M. Stăureanŭ. 7. »Ene la curtea lui Evandru«, de G. Bucurescu. 8. »Raportulŭ adresatŭ Ministerului Instrucţiunei,» de revisorele judeţelorŭ Doljiu-Romanaţĭ. 9. »Darea de semă« asupra conferinţelorŭ învĕţătorilorŭ. 10. »Bibliografia«, M. V. St.

Scóla romană, organŭ alŭ societ. corpului didacticŭ din Prahova, apare în Ploescĭ. Nr. 16 are următorulŭ sumarŭ: **T e x t ŭ!** Cronica. — La Constanţa (poesiă). — Istoria filosofiei (urmare). — Libertatea în scólă. — Bunurile rurale în Francia. — O visită la o princesă anamită. — Omulŭ din punctulŭ de vedere sciintificŭ (urmare). — Invĕţămêntulŭ ruralŭ în Elveţia (urmare). — Recreaţiune: Enigme; Deslegărĭ. — Posta Diarului. **I l u s t r a ţ i u n e**: O visită la o princesă anamită.

Editorŭ: **Iacobŭ Mureşianu.**

Redactorŭ responsabilŭ: **Dr. Aurel Mureşianu.**

mêntŭ supuşĭ numai autorităţilorŭ militare cu singura obligaţiune sĕ apere graniţele ţĕrei în timpŭ de pace şi de resbelŭ. Se înţelege că comunele iobăgescĭ ardéu de dorinţa de-a schimba serviciile feudale cu cele militare. In Ianuariu 1784, împĕratulŭ Iosifŭ, în combinaţiune cu tendinţele sale de germanisare (în 11 Maiu 1784 Iosifŭ II decretă limba germană ca limbă oficială în Ungaria şi Transilvania, în loculŭ limbei latine) şi cu reforme ce voiea ale întroduce ordonà ca sĕ fie înscrise prealabilŭ între grănicerĭ şi alte comune aşedate pe la frontierele Transilvaniei. Horia le vorbea ţĕranilorŭ de acestŭ ordinŭ şi agitaţiunea lui contra clasei priveligiate, care se opunea, prinse rădăcină. Se nâscu o mare mişcare între ţĕranĭ, carĭ începură a cere se fie înscrişĭ ca militarĭ. Inceputulŭ îlŭ făcură ţĕranii românĭ din comuna Hăpria, comitatulŭ Albei de josŭ, carĭ timiseră 10 deputaţĭ la comisarulŭ de resbelŭ Ortmayer din Alba-Iulia. Dorinţa li-se împlinì ei fură înscrişĭ ca militarĭ. Agitaţiunea pentru militarisare se respândì în ţeră cu atâta rapiditate în câtŭ în timpŭ de 4 septĕmânĭ până la 15 Augustŭ se înscriseră la Alba-Iulia 81 comune din comitatulŭ Albei, alŭ Turdii, alŭ Zarandului şi alŭ Cetăţi de baltă. Acesta agitaţiune cuprinse pe iobagii din districtele săsescĭ. Mişcarea se iví şi în ţera Haţegului şi se presentară la vice-colonelulŭ Karp în Haţegŭ o mulţime de comune, care fură înscrise. Dér aceste înscrieră complicărĭ şi mai multŭ situaţiunea. Comunele iobăgescĭ, îndată după înscriere începură se denege nobililorŭ orì-ce servicii şi orĭ-ce taxe feudale. Unŭ ţĕranŭ din Ilia cu numele Iosifŭ Buda, întorcêndu-se de la conscripţiune dise cătră unŭ nobilŭ ungurŭ; „Acum aţĭ gătat'o şi voi Ungurilorŭ şi vi sĕ ieau moşiile şi ní le dau nouĕ, ér peste 15 dile căpĕtămŭ şi atuncĭ vĕ tăiămŭ pe toţĭ."

Nobilimea ungurescă vedêndŭ ameninţările şi renitenţele ţĕranilorŭ şi temêndu-se ca reulŭ se nu ica dimensiunĭ şi mai marĭ începù se prigonescă pe corifeii mişcării, sĕ-i pedepsescă şi sĕ-i scoţă de pe moşii. Acésta irità şi mai multŭ ţĕrănimea. Se'ntêmplară şi acte de violenţă. Nobilulŭ Nondra fù ucisŭ de nişce ţĕrani din Clopotiva în munţi, subprefectulŭ Herţa fù împuşcatŭ nóptea pe când dormea. Br. Bruckenthal guvernatorulŭ Transilvaniei trimise pe judele regescŭ din Têrgulŭ-Mureşului Stefanŭ Halmagyi ca sĕ publice ţĕranilorŭ că înscrierile s'au făcutŭ fără scirea împĕratului şi a guvernului, ear comandantulŭ militarŭ br. Preiss a datŭ ordinŭ oficerilorŭ din graniţă ca sĕ înceteze cu tóte lucrările conscripţiunei. Sosindŭ la Alba-Iulia comisarulŭ Halmagyi spune ţĕranilorŭ pe cari îi întêlni aicĭ, că întrega conscripţiune n'are nicĭ o valóre, iobagii se mérgă acasă, sĕ ascult de funcţionarii comitatului, sĕ-şĭ împlinescă obligaţiunile feudale, căci altcum vorŭ fi siliţĭ cu forţă armată, ear decă au plângerĭ sĕ se adreseze la comitatŭ, i-au invitatŭ se comunice cele audite şi la alţii. In diua următóre a chiămatŭ la Alba-Iulia 7 deputaţĭ din comunele vecine spuindu-le totŭ aceea. Asemenea fură trimisĭ şi în alte comitate comisarĭ civilĭ, în fine guvernulŭ ordonà sĕ prindă autorii turburărilorŭ şi sĕ fie traşĭ înaintea judecăţii. Guvernulŭ esclamă autorulŭ, în locŭ de a se cugetá seriosŭ la uşurarea posiţiunii iobagilorŭ, era încă şi acum de credinţă, că prin comisarĭ şi sentinţe severe va puté sĕ convingă pe ţĕranĭ, că privilegiele nobilimei suntŭ nealterabile şi că iobăgia orĭ câtŭ de grea e singura sórte menită pentru ei!

Der cu tóte că intervenì şi episcopulŭ ortodocsŭ Gedeonŭ **N i c h i t i c i**, care se instalase atuncĭ la Sibiiu, cu circulare cătră preoţĭ poporulŭ nu se putu liniscí şi turburarea crescea mereu. De o parte iobagiulŭ prea de multe orĭ înşĕlatŭ pierduse tótă încrederea în nobilime şi'n autorităţĭ, de altă parte sêmţulŭ de libertate entusiasmase prea multŭ inima lui. Ţĕranii rĕspundéu că nu potŭ crede, că conscripţiunea nu s'a făcutŭ cu voia împĕratului şi în acesta credinţă îi întărì şi mai multŭ atitudinea aşteptătóre a armatei, care se feriá a dice, că conscripţiunea ar fi fără valóre. Astfelŭ iobagii din mai multe comune plecarà din nou la Alba-Iulia sĕ le dé arme şi ei continuau cu ameninţările. „Vomŭ cerca noi şi alta, că până nu vomŭ spĕriá pe domnĭ n'a fi bine de noi« dise George Pădurenu din comuna Ţelna cătră unŭ nobilŭ ungurescŭ. Ear ţĕranulŭ Florea Cosma din Gârbău dise cătră nobilulŭ Szent-Pali: »E de jaba jupâne, pe voi pe nemeşi, pe domnĭ şi pe ungurĭ, ar trebui sĕ vĕ scótă totŭ cu balegĭ din satŭ şi din ţera asta, că ţera asta e a nóstră, a vóstră e ţera ungurescă, şi în scurtă vreme vĕ şi scótemŭ noi de aici." Archiva c. Jankovits Nr. 337).

Aşa se încheià preludiulŭ acestei revoluţiunĭ.... Horia principalulŭ autorŭ alŭ turburărilorŭ rĕmase însĕ de astădată cu totulŭ pierdutŭ din vederea autorităţilorŭ, ér nobilimea şi guvernulŭ rĕmaseră în credinţă, că ţĕranii s'au liniştitŭ. Da, se liniştise, ca după 12 dile catastrofa sĕ încépă cu tótă vehemenţa.

(Va urmá.)

Cursulŭ la bursa de Viena
din 5 Noemvre st. n. 1884.

Rentă de aurŭ ungară 6%	122.75
Rentă de aurŭ 4% . . .	93.65
Rentă de hârtiă 5% . .	89.45
Imprumutulŭ căilorŭ ferate ungare	143.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (1-ma emisiune) . . .	98.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (2-a emisiune)	119.50
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (3-a emisiune)	105.50
Bonurĭ rurale ungare . .	100.90
Bonurĭ cu cl. de sortare	1C0.10
Bonurĭ rurale Banat-Timişŭ	100.—
Bonurĭ cu cl. de sortare	99.25
Bonurĭ rurale transilvane	100.60
Bonurĭ croato-slavone . .	100.—
Despăgubire p. dijma de vinŭ ung.	98.—
Imprumutulŭ cu premiu ung.	116.40
Losurile pentru regularea Tisei şi Segedinului .	116.—
Renta de hărtiă austriacă	81.30
Renta de arg. austr. . .	82.50
Renta de aurŭ austr. . .	103.85
Losurile din 1860 . . .	134 70
Acţiunile băncei austro-ungare	883.—
Act. băncei de creditŭ ung.	294.75
Act. băncei de creditŭ austr.	294.80
Argintulŭ —.— Galbinĭ împărătescĭ	5.77
Napoleon-d'orĭ	9.68½
Mărcĭ 100 împ. germ. . .	59.80
Londra 10 Livres sterlinge	122.—

Bursa de Bucurescĭ.
Cota oficială dela 26 Octomvre st. v. 1884.

	Cump.	vênd.
Renta română (5%). . . .	—	—
Renta rom. amort. (5%) . .	—	—
» convert. (6%) . .	—	—
Împr. oraş. Buc. (20 fr.) . .	—	—
Credit fonc. rural (7%) . .	—	—
» „ „ (5%) . .	—	—
» » urban (7%) . .	—	—
» » » (6%) . .	—	—
» » » (5%) . .	—	—
Banca naţională a României	—	—
Ac. de asig. Dacia-Rom. . .	—	367
« » » Naţională . .	—	—
Aurŭ	7·60%	—
Bancnote austriace contra aurŭ	2·07	2.08

Cursulu pieţei Braşovŭ
din 6 Noemvre st. n. 1884.

Bancnote românescĭ	Cump.	8.95	Vênd.	9.—
Argint românesc	»	8 80	»	8.90
Napoleon-d'orĭ	»	9.64	»	9 68
Lire turcescĭ	»	10.92	»	10.98
Imperialĭ	»	9.90	»	9.92
Galbenĭ	»	5.67	»	5.70
Scrisurile fonc. »Albina« . .	»	100.—	»	101.50
Ruble Rusescĭ	»	122. 5	„	123.—
Discontulŭ » . . . 7—10 % pe anŭ.				

Numere singuratice din „Gazeta Transilvaniei“ se potŭ cumpĕra în tutungeria lui Gross (în casa prefecturei.)

Mersulŭ trenurilorŭ

pe linia **Predealŭ-Budapesta** şi pe linia **Teiuşŭ-Aradŭ-Budapesta** a căiei ferate orientale de statŭ reg. ung.

Predealŭ-Budapesta

	Trenŭ accelerat	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenu de persóne
Bucurescĭ	7.15	—	—	—
Predealŭ	1.09	—	—	9.50
Timişŭ	1.33	—	—	10.15
Braşovŭ (	2.06	—	—	10.50
Braşovŭ (	2.16	6.30	5.45	
Feldióra	2.44	7.09	6.28	
Apatia	3.03	7.41	7.07	
Agostonfalva	3.18	8.09	7.42	
Homorodŭ	3.51	8.53	8.51	
Haşfaleu	4.51	10.18	10.52	
Sighişóra	5.11	10.55	11.56	
Elisabetopole	5.39	11.36	12.43	
Mediaşŭ	6.00	12.11	1.23	
Copşa mică	6.29	12.35	2.07	
Micăsasa	—	12.54	2.27	
Blaşiu	7.02	1.29	3.06	
Crăciunelŭ	—	1.45	3.22	
Teiuşŭ	7.38	2.26	4.15	
Aiudŭ	7.55	2.48	4.44	
Vinţulŭ de susŭ	—	3.12	5.10	
Uióra	—	3.19	5.19	
Cucerdea	8.24	3.36	5.47	
Ghirişŭ	8.48	4.10	6.38	
Apahida	—	5.39	8.51	
Cluşiu (	10.08	5·59	9.18	
Cluşiu (	10.18	6.28	8.00	
Nedeşdu	—	6.54	8.34	
Ghirbĕu	—	7.10	8.59	
Aghirişŭ	—	7.25	9.35	
Stana	—	7.49	10.16	
Huiedinŭ	11.33	8.11	11.04	
Ciucia	12.06	8.52	12.17	
Bucia	—	9.11	12.47	
Bratca	—	9.29	1.21	
Rév	12.51	9.52	2.05	
Mező-Telegd	1.21	10.27	3.08	
Fugyi-Vásárhely	—	10.46	3.39	
Várad-Velinţe	—	10,56	3.55	
Oradia-mare (	1.49	11.04	4.06	
Oradia-mare (	1.54	11.14	7.30	
P. Ladány	3.14	1.47	11.05	
Szolnok	5.10	4.40	2.37	
Buda-pesta	7.30	7.44	6.40	
Viena	2.00	6.20	2.00	

Budapesta—Predealŭ

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenŭ accelerat	Trenŭ omnibus
Viena	8.25	8.35	3.30	8.00
Budapesta	8.00	6.55	9.45	2.47
Szolnok	11.24	10.55	12.18	6.36
P. Ladány	2.01	2.04	1.59	10.09
Oradea mare (	4.11	5.13	3.20	
Oradea mare (	4.21	9.37	3.25	
Várad-Velencze	4.29	9.45	—	
Fugyi-Vásárhely	4.40	9.59	—	
Mező-Telegd	5.02	10.28	3.56	
Rév	5.46	11.41	4.31	
Bratca	6.09	12.15	—	
Bucia	6.28	12.48	—	
Ciucia	6.52	1.48	5.28	
Huiedin	7.32	3.21	6.01	
Stana	7.51	3.54	—	
Aghiriş	8.12	4.34	—	
Ghirbĕu	8.24	4.52	—	
Nedeşdu	8.38	5.11	—	
Cluşiu (	8.57	5.40	7.08	
Cluşiu (	9.23	6.00	7.18	
Apahida	9.50	6.29	—	
Ghiriş	11.15	8.14	8.29	
Cucerdea	12.04	9.49	8.53	
Uióra	12.12	9.58	—	
Vinţulŭ de susŭ	12.19	10.07	—	
Aiudŭ	12.45	10.42	9.17	
Teiuşŭ	1.15	11.32	9.40	
Crăciunelŭ	1.44	12.03	—	
Blaşŭ	2.00	12.24	10.12	
Micăsasa	2.34	12.43	—	
Copşa mică	2.52	1.22	10.45	
Mediaşŭ	3.27	2.24	11.07	
Elisabetopole	4.01	3.06	11.29	
Sigişóra	4.50	4.17	12.15	
Haşfaleu	5.08	4.51	12.30	
Homorod	6.47	7.07	1.32	
Agostonfalva	7.36	8.10	2.04	
Apatia	8.09	8.46	2.24	
Feldióra	8.41	9.20	2.44	
Braşovŭ (	9.20	10.15	3.15	
Braşovŭ (	—	6.00	3.25	
Timişŭ	—	6.57	4.03	
Predealŭ	—	7.32	4.28	
Bucurescĭ	—	—	10.25	

Nota: Órele de nópte suntŭ cele dintre liniile gróse.

Teiuşŭ-Aradŭ-Budapesta

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus	Trenŭ omnibus
Teiuşŭ	2.39	9.50	8.20
Alba-Iulia	3.40	10.42	9.10
Vinţulŭ de josŭ	4.04	11.09	
Şibotŭ	4.35	11.43	
Orăştia	5.02	12.13	
Simeria (Piski)	5.44	1.22	
Deva	6.05	1.48	
Branicĭca	6.34	2.21	
Ilia	7.01	2.54	
Gurasada	7.15	3.09	
Zam	7.49	3.48	
Soborşin	8.32	4.37	
Bĕrzova	9.19	5.30	
Conopŭ	9.40	5.58	
Radna-Lipova	10.16	6.38	8.24
Paulişŭ	10.32	6.56	8.41
Gyorok	10.48	7.15	9.01
Glogovaţŭ	11.17	7.48	9.30
Aradŭ (	12.32	8.05	9.45
Aradŭ (	12.00	8.45	6.10
Szolnok	4.09	2.10	7.27
Budapesta	7.44	6.40	—
Viena	6.20	—	—

Budapesta-Aradŭ-Teiuşŭ.

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus
Viena	8.25	8.35
Budapesta	8.00	6.55
Szolnok	11.14	12.28
Aradŭ (	3.35	5.30
Aradŭ (	4.00	6.20
Glogovaţŭ	4.16	6.39
Gyorok	4.47	7.19
Paulişŭ	5.02	7.39
Radna-Lipova	5.25	8.11
Conopŭ	5.57	8.49
Bĕrzova	6.18	9.18
Soborşin	7.11	10.27
Zam	7.48	11.18
Gurasada	8.22	11.57
Ilia	8.40	12.27
Branicĭca	9.02	12.57
Deva	9.32	1.45
Simeria (Piski)	10.12	2.58
Orăştiă	10.47	3.46
Şibotŭ	11.14	4.20
Vinţulŭ de josŭ	11.46	5.06
Alba-Iulia	12.21	6.15
Teiuşŭ	12.53	7.00

Aradŭ-Timişóra

	Trenŭ omnibus	Trenŭ de persóne
Aradŭ	6.00	12.30
Aradulŭ nou	6.26	12.54
Németh-Ságh	6.51	1.19
Vinga	7.28	1.50
Orczifalva	7.49	2.12
Merczifalva	8.09	2.30
Timişóra	8.58	3.15

Simeria (Piski) Petroşenĭ

	Trenŭ omnibus
Simeria	3.08
Streiu	3.45
Haţegŭ	4.33
Pui	5.19
Crivadia	6.05
Baniţa	6.43
Petroşenĭ	7.00

Timişóra-Aradŭ

	Trenŭ de persóne	Trenŭ omnibus
Timişóra	12.25	5.00
Merczifalva	1.16	5.56
Orczifalva	1.34	6.16
Vinga	2.04	6.50
Németh-Ságh	2.25	7.11
Aradulŭ nou	2.54	7.44
Aradŭ	3.10	8.00

Petroşenĭ—Simeria (Piski)

	Trenŭ omnibus
Petroşenĭ	8.56
Baniţa	9.37
Crivadia	10.09
Pui	10.48
Haţegŭ	11.26
Streiu	12.06
Simeria	12.37

Tipografia ALEXI, Braşovŭ.